

31

juliol-desembre 2014

revista de música i cultura popular

caramella

6,50 €

PARLEM DE...

Teatre
popular

15
anys

Artur Blasco • La gralla subbaixa • Canya d'Or • Juan Moneo 'El Torta'

LA RESTAURACIÓ DEL BALL PARLAT DE SANT JOAN DE RODONYÀ

El ressò popular d'un procés de participació col·lectiva

Isidre Pastor i Batalla

La restauració d'aquesta manifestació teatral es deu, essencialment, a una voluntat col·lectiva per recuperar una antiga representació de caràcter popular, que havia arribat a ser un dels principals esdeveniments de la vida cultural de Rodonyà. Amb la representació de nou d'aquesta obra no tan sols es recupera una tradició artística que va anar passant de generació en generació sinó que, alhora, és fomenta i consolidada la cohesió social de tot un poble.

És en el context de la tradició dels balls parlats al Camp de Tarragona de finals del segle XVIII que s'emmarca el Ball Parlat de Sant Joan de Rodonyà. Tot i que les primeres referències documentals daten de mitjans del segle XIX, la documentació històrica d'aquesta representació és escassa i sol ser genèrica i de caràcter puntual, si bé se sap que aquest esdeveniment constituïa un dels principals actes

de la festa major. Amb tot, ha estat gràcies a les tasques de recerca històrica que es té constància de com l'any 1916 el ple del consistori de Rodonyà acorda demanar al Bisbat que es tingui a bé el canvi de data de la celebració de la festa major en honor a Sant Joan Baptista, passant de celebrar-se el 24 de juny a fer-ho el dia 29, data de la seva mort. El principal argument fou que el volum de les tasques del camp que es requerien a començament de l'estiu, la collita dels cereals i la preparació de la vinya, no possibilitava estar pels preparatius del actes festius. Fent-se referència explícita a la dedicació que requeria la representació del Ball de Sant Joan, un dels principals actes lúdics d'aquest programa de festes, tasques en les que hi participava una bona part de la població. Amb tot, i malgrat el canvi de data, el Ball de Sant Joan es va deixar de representar i, amb el

pas dels anys, la tradició i el record d'aquest ball anaren caient en l'oblit fins a perdre's qualsevol referència a aquesta manifestació artística, que havia estat un referent cultural per a la població.

En el decurs de les primeres dècades de segle XX, aquesta antiga tradició dels balls parlats havia anat en decadència i en poques poblacions aquest costum perdurà més enllà del traspàs de segle, com fou el cas de Rodonyà. Aquest fet va possibilitar que fos un dels balls que el folklorista Joan Amades i el mestre Joan Bial Serra varen documentar i registrar cap als anys 30, en el marc del seu estudi sobre aquest tipus de manifestacions de la cultura popular i tradicional. És gràcies a aquesta conjuntura que s'ha preservat la música original que acompanya el ball.

Ha estat a partir d'un seguit d'iniciatives, centrades en la posada

ISIDRE PASTOR

Vista general de l'aspecte que oferia la plaça Major de Rodonyà el dia de la representació del Ball Parlat de Sant Joan, en el moment que Salomé balla davant d'Herodes.

en valor d'aquestes antigues representacions de marcat accent popular, allò que han comportat que en els darrers anys s'endegués, arreu, una dinàmica de recuperació i restauració dels balls parlats.

D'ençà que es va deixar de representar el Ball de Sant Joan de Rodonyà, la gent del poble sempre ha manifestat un cert interès sobre el que havia estat i significat aquesta antiga representació teatral. Amb tot, no fou fins fa uns anys que, per primera vegada, es va començar a considerar la possibilitat de restaurar aquest representació, per bé que mai va rebre una proposta en ferm, quedant aquests propòsits tan sols en una declaració d'intencions.

No va ser fins a l'estiu de l'any 2012 que, gràcies a la localització de les còpies del Llibret original de l'obra, es va endegar una proposta en ferm de recuperació d'aquest ball parlat. A partir d'aquest moment es considerà viable assolir l'objectiu de la reposició del ball i amb aquesta finalitat es va impulsar una iniciativa de caràcter popular per a la seva recuperació. És amb aquesta idea que el conjunt de la població es va sentir motivada per assolir el repte que significava representar de nou el que havia estat una de les més importants manifestacions artístiques de Rodonyà. Amb aquesta finalitat, durant més d'un any s'ha portat a terme el programa de recuperació del Ball Parlat de Sant Joan de Rodonyà, el qual ha estat centrat en realitzar un seguit d'iniciatives i activitats amb l'objectiu d'assolir i difondre aquesta fita. És gràcies a la voluntat i participació de bona part de la població i al suport de l'Ajuntament de Rodonyà i de les entitats locals que ha estat possible assolir totes aquelles tasques que requereix l'escenificació d'un esdeveniment d'aquesta magnitud.

Totes i cadascuna de les propostes i actes realitzats han estat fonamentades en una cooperació desinteressada per part del veïns i amics d'aquest poble. L'essència d'aquest tipus d'espectacle recau en ser considerat un projecte col·lectiu, on tots els papers i treballs de l'auca són fonamentals per tal d'assolir l'èxit del conjunt.

Una bona part d'aquestes tasques han estat centrades en la pròpia recuperació formal de la representació i que ha comportat tant un recerca històrica sobre l'obra i el lli-

Detall d'una de les escenes del ball parlat en la que Sant Joan i Felip estan empresonats i custodiats per dos soldats.

bret, l'adaptació i traducció al català d'una còpia del text original, com tots aquells aspectes més formals de la interpretació i la posada en escena. En aquest sentit, és de rebut reconèixer com ha estat de fonamental, a l'hora d'afrontar aquest repte, la implicació de totes les persones del poble que han fet d'actors en la representació de l'obra.

La interacció social també s'ha posat de manifest en molts d'altres àmbits propis de l'escena, com són, per exemple, la contextualització històrica del vestuari o la seva pròpia confecció i elaboració, que ha anat a càrrec d'un grup de persones del mateix lloc. Aquesta dinàmica de treball també ha estat una constant de qualsevol altre de les tasques de caràcter més logístic o d'infraestructura que han estat requerides al respecte.

La participació ciutadana no s'ha limitat als temes específics de la representació sinó que s'ha fet extensiva a qualsevol de les moltes i variades activitats que, en el curs d'un any, s'han realitzat i organitzat en pro de la recuperació d'aquesta representació, incentivant la participació. Entre el seguit d'iniciatives associades a la recuperació d'aquest ball parlat es va considerar l'edició d'un cartell promocional anual. Amb aquesta proposta s'ha volgut implicar en el projecte els artistes locals i fomentar i potenciar la creativitat d'aquests artistes. Iniciativa que s'ha concebut amb la voluntat de posar en relació les tradicions

arrelades en el territori amb les noves tendències artístiques, entenent que les dues manifestacions esdevenen un referent cultural i social pel poble. L'acte de presentació del cartell, obra de Montse Batlle, fou un veritable revulsiu promocional de la representació del ball parlat, a la vegada que es va aprofitar l'esdeveniment per fer un tast de vins i caves dels cellers de la població.

És aquest ressò social que han tingut tots aquests actes, el que millor evidencia la implicació de la gent de Rodonyà en la restauració d'aquesta tradició teatral pròpia i específica d'aquest poble.

És en aquest sentit que la recuperació del Ball de Sant Joan no tan sols esdevé un referent cultural sinó que, intrínsecament, permet retrobar-se amb aquella essència d'implicació col·lectiva que antuvi en fou la gènesi. Així mateix, amb la voluntat que hi participi i s'impliqui tothom, el programa de la recuperació d'aquest ball ha estat endegat i realitzat per tal de convertir-se, de nou, en un projecte comú de tot el poble. I com a tal, més enllà d'una iniciativa per la restauració d'un referent del nostre patrimoni etnològic, ha de ser considerat un instrument de cohesió social que, a la vegada, vol ser una aposta de futur així com un revulsiu tan lúdic com cultural per a Rodonyà.

Així ha estat com el dissabte 29 de juny de l'any 2013, després de quasi una centúria, es tornava a representar el Ball Parlat de Sant Joan de Rodonyà.